

הרב משה קורצטג

אב"ד ביוהנסבורג

אוצר החכמה

דרום אפריקה

בדין מעוברת שנתגיירה ומעמדה של תינוקת מבחנה ואם פונדקאית

הד"ת הוא שיחזור מכתבו של המחבר שליט"א אל הגאון רבי שלמה טנא זצ"ל שתשובתו מתפרסמת להלן. נציין כי חילופי המכתבים הללו שנשלחו לפני שנים אחדות הם מהבירורים ¹²³⁴⁵⁶⁷אודות ההלכתיים הראשונים שנעשו בהקשר לחידושי מדע אלו (המערכת).

א

לכבוד הגאון מכובדנו וידידנו הרה"ג ש. טנא (שליט"א) [זצ"ל]. עסקתי בענין של מעוברת שנתגיירה, ותוך כדי נסיון לברר את הענין, נראה שיש להסיק כמה מסקנות גם ביחס לתינוק מבחנה שמושתל ברחם אשה.

במשנה בבכורות מו. למדנו שמעוברת שנתגיירה, הולד הוא בכור לכהן, דהיינו שהוא מתייחס כבן לאמו. וכן ביבמות צז: שני אחים תאומים היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה חייבין משום אשת אח, דהיינו שיש יחס לאחים, ואינם נחשבים לגרים שנתגיירו שעליו למדנו, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

לעומת זאת רבא ביבמות עח. אמר שמעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה, והגמ' שואלת למ"ד עובר לאו ירך אמו, מדוע אין צריך טבילה, ועונה הגמ': "שאני עובר דהיינו רבתייהו". לכאורה משמע שהעובר אינו נחשב כיהודי הנולד מיהודיה, אלא גר שנתגייר בבטן אמו, אלא משום שהוא רבתייהו, אמו לא נחשבת לחציצה בטבילה.

וביחוד מפורש בדברי הראשונים

שתמהו כיצד מועילה הטבילה לפני המילה, שלמדנו דגר מלין אותו ואח"כ מטבילין אותו (יבמות מז:), ותוס' תירצו שם ד"ה מטבילין, ד"שאני התם דלא חזי למילה". כלומר שאמנם העובר עובר תהליך גירות, אלא שבמקרה זה משתנה הסדר. הרמב"ן שם מוכיח מסוגיא זו שאפשר לטבול לפני המילה, כלומר שהעובר ישלים את גירותו רק לאחר שימול אח"כ. הרשב"א פירש שבנה לאו דוקא, אלא הכוונה לבתה, ולכן נשלמת הגירות בטבילת האם, ובאמת לפיו א"א לטבול לפני המילה. והרא"ה בנמו"י ובריטב"א, כתב מאחר שאינו בן מילה "והרי הוא כנקבה דסגי' לה בטבילה, וכשנולד ומלין אותו אינו אלא כמו שמלין ישראל שהוא ערל" וכו'.

יוצא לפי כל שיטות הראשונים הללו שהעובר עובר תהליך גיור יחד עם אמו, וא"כ איך ייתכן שיש לו יחס לאמו ולאחיו?

ב

דומה לכך רואים בתוס' כתובות יא.

הרא"ה וכפי שיש רוצים להסביר כך גם את שיטת התוס', שמאחר וא"א למולו בזמן היותו עובר, נשלמה גירותו בהיותו במעי אמו, וא"כ מאז שנתגייר עד שנולד הרי הוא במעי אמו הישראלית, וזה יוצר את היחס והקירבה לאמו. אלא שאם אמו היתה חציצה, והטבילה לא היתה מועילה עבור העובר, אז לא היינו אומרים מאחר שנמצא במעי אמו הגירות, הוא נחשב כישראלי שנולד מישראלית, אבל מאחר שהיינו רביתיהו אז הוא יהודי, וממילא העובדה שהוא נולד לאמו היהודיה, או ששהה במעי אמו וגם נולד ממנה, זה יוצר את הקירבה ואת היחס לאמו, ולכן חייב בפדיון הבן, ויש איסור אשת אח.

ג

היסוד הזה מדברי הראשונים, יכול להיות מקור חשוב לאם פונדקאית, שהשתילו ברחמה ולד, אפילו שאינו מביצית שלה, העובדה שהולד שהה ברחמה ונולד ממנה, יוצרת את היחס בינה לבין בנה, והבן נחשב לבנה והיא אמו וכו'. **אלא** שעדיין צריכים אנו למודעי לפי דברי הרמב"ן שהמילה של הילד היא מילת גר ולא מילת ישראל, מדוע חייב מצד אשת את, ומדוע חייב בפדיון הבן?

ואולי אפשר לומר שיש להבדיל בין הגירות למעשה הגירות. עיקר הגירות הוא קבלת מצוות, ואילו מעשה הגירות זה מילה וטבילה. אפי' אי אמרינן עובר לאו ירך אמו, הגירות עצמה נעשית ע"י האם, ולא ע"י זכית ב"ד, שהרי אין מזכין לעובר, והגירות עצמה נעשית ע"י האם, אלא שאי אמרינן עובר ירך אמו, ואז העובר נחשב לאבר מאיברי האם אז אפי' מעשה הגירות שהיא הטבילה. נכלל

ד"ה מטבילין שכתבו דמשכחת גר קטן מהתורה במעוברת שנתגיירה, "והוי גר מן התורה דישראל גמור הוא". וברע"א הקשה, כיון דקיי"ל עובר לאו ירך אמו, וקטן ל"ל זכיה מן התורה א"כ מאן משויה לגר?

ואפשר להוסיף ולהקשות: איך מועילה הגירות, הלא אם גירות קטן היא ע"ד בית דין, ומשום זכות, הרי המזכה לעובר לא קנה? ובקהילות יעקב שם הקשה איך כתבו תוס' דלגר קטן יש ממון שירש את אמו, אם נעשה גר מחמת עצמו, הרי הוא כקטן שנולד ואינו יורש את אמו? **אז** לכאורה יש לנו סתירה בין הסוגיות, ויש שרצו לתרץ שזה תלוי אם עובר ירך אמו וזו הסוגיא בבכורות וביבמות, ואילו רבא שאומר היינו רביתיהו, למ"ד עובר לאו ירך אמו, וגם התוס' בכתובות הוא למ"ד עובר ירך אמו. דבר שדחוק. ועוד, שהרי בשיטה מקובצת בכתובות מסביר את דברי התוס' דמשכחת לה גר קטן מהתורה, שנתגייר עם אמו, וכתבו בש"מ משום דהיינו רביתיהו, וואים שאפי' אם נאמר שעובר לאו ירך אמו, ושהגירות היא משום דהיינו רביתיהו, אעפ"כ משכחת לה גר קטן מהתורה, ושיש לו ממון כגון שירש את אמו מכאן שיש קירבה לאם.

השאלה אם העובר הוא מתגייר ועובר תהליכי גיור, או שנולד כיהודי, יש לה השלכה מעשית. אם המילה היא מילת גר צריך ב"ד של ג', ואם היא מילת ישראל, אז אין צורך בב"ד, ויש למול ביום השמיני, ומילתו דוחה שבת, וגם השאלה אם הגדיל יכול למחות.

ונראה להסביר שאפי' אם העובר עובר את תהליכי הגיור, ונתפוס כדברי

מעשי הגירות אין צריך ג', ולאחר מילה וטבילה הגירות חלה למפרע, ואילו לפי דעת הרמב"ם והרי"ף גם מילה וטבילה זה עיקר הגירות ולכן צריך ג'.

ולפ"ז אפשר לומר שאף שהדגול מרבכה ביו"ד סי' רס"ח, כתב שגר קטן שלא שייך בו קבלת מצוות והטבילה היא עיקר, לכל הדעות יש צורך בג', ומעכב אפי' בדיעבד, זה דוקא בגר קטן, אבל מעוברת שקיבלה מצוות בפני ג', וטבלה לא בפני ג', לדעת השו"ע אין זה מעכב גם לגירות העובר, שהרי עיקר הגירות נעשה ע"י האם, וטבילת העובר היא כמו טבילה של האם ודר"ק.

לסיום יש להוסיף, שהפוסקים נחלקו אם זכר שנולד למעוברת שהתגיירה, אם מלים אותו בשבת. עי' בשו"ת בנין ציון סי' כב שהסיק דמאחר והמילה היא מילה של גר, אינה דוחה שבת. ובאחיעזר ח"ד סי' מ"ד כותב שלענין הלכה למעשה יש להסתמך על פסקי הלכות של ר' דוד קארלינער שמילתו דוחה שבת.

אוצר החכמה

במעשה הגירות של האם כלומר בטבילת האם, אבל אי אמרינן עובר לאו ירך אמו שאלה הגמ' איך מועילה טבילת האם לעובר? ועל זה ענתה הגמ' היינו רביתיהו. יוצא איפוא שהגירות היא ע"י האם לכ"ע, ולכן הגירות היא מהתורה ולא מדרבנן כמו שהיא בגירות קטן. ואם כנים הדברים אז אולי אפשר לומר שאפי' לפי הרמב"ן שהמילה היא מילת גר, אבל לאחר המילה נעשה גר למפרע משעת טבילת האם.

ואולי בכל מקרה גירות לאחר שמל וטבל הוי גר למפרע מזמן שקיבל עליו מצוות (אמנם באחיעזר יו"ד סי' כט דחה את הסברה הזו, אבל לא הביא רא' לכך). **ואולי** זוהי המחלוקת אם מל וטבל שלא בפני ג', אם הגירות מועילה. שהרי בשו"ע נפסק שרק קבלת מצוות מעכבת אם לא נעשית בפני ג', משא"כ מילה וטבילה, אבל דעת הרמב"ם והרי"ף שגם מילה וטבילה מעכבות אם לא נעשו בפני ג'. ולפי דברינו אולי דעת השו"ע שעיקר הגירות היא קבלת מצוות ואז צריך שתהיה בפני ג', אבל הטבילה והמילה הם רק

אח"ח 1234567

אוצר החכמה
התורה

אח"ח 1234567